

EĞİTİMDE ALTERNATİF BİR MODEL: EĞİTİM KOOPERATİFLERİ VE KOOPERATİF OKULLAR¹

İlayda ARDAKOÇ²

ÖZET

Neoliberal politikaların ve küreselleşmenin etkisiyle eğitim hizmetlerinin yalnızca kamu değil, özel sektör kaynakları ile de desteklenmesi fikri ortaya çıkmıştır. Bu durum özel öğretim kurumlarının niceliksel olarak artış göstermesini; bireylerin talepleri ve imkanları doğrultusunda eğitim süreçlerini bu kurumlarda da devam ettirmesini sağlamıştır. Burada karşımıza özel sektör teşebbüsleri ile kurulmuş zincir okullar veya bireysel okulların yanı sıra farklı bir yapılanmaya sahip olan eğitim kooperatifleri ve bu kooperatifler tarafından kurulmuş özel öğretim kurumları da çıkmaktadır. Çalışmada kooperatifleme, eğitim kooperatifleme ve kooperatif okul modelinin gelişimi, kooperatif okul modelinin dünyadaki ve Türkiye’deki durumu açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim kooperatifi, kooperatif okullar, kooperatif, kooperatif okul modeli, alternatif eğitim.

AN ALTERNATIVE MODEL IN EDUCATION: EDUCATION COOPERATIVES AND COOPERATIVE SCHOOLS

ABSTRACT

With the effect of neoliberal policies and globalization, the idea of supporting education services not only with public but also with private sector resources has emerged. This situation has enabled private education institutions to increase quantitatively and to continue their education processes in these institutions in line with the demands and opportunities of individuals. Here, we encounter chain schools or individual schools established by private sector enterprises, as well as educational cooperatives with a different structure and private education institutions established by these cooperatives. In the study, the development of cooperatives, education cooperatives and cooperative school model, the current situation of the cooperative school model in the world and in Turkey are explained.

Keywords: Education cooperative, cooperative schools, cooperative, cooperative school model, alternative education.

¹ Bu çalışma, yazarın 2021’de savunduğu “Bir İşletme Modeli Olarak Kooperatif Okullar” adlı yüksek lisans tezine yer alan alanyazın kısmının kısaltılmış halidir.

² DR öğrencisi, Marmara Üniversitesi, ilaydaa.1996@gmail.com ORCID: 0000-0002-1578-2995

Derleme Review

Basvuru/Submitted
20 Eylül/Sep 2021

Kabul/Accepted
23 Eylül/Sep 2021

Yayın/Published
16 Kas/Nov 2021

Atıf/Cite: Ardağ, İ. (2021). Eğitimde alternatif bir model: eğitim kooperatifleri ve kooperatif okullar. *Alanyazın-CRES Journal*, 2(2), 97-101.

Giriş

Neoliberal politikalar ve küreselleşme etkisi ile eğitim finansmanının yalnızca kamu kaynaklarıyla değil, kamu dışı kaynaklarla da güçlendirilmesi düşüncesi ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu fikri artan eğitim talebi karşısında kamu kaynaklarının eğitim hizmetini karşılamada yetersiz kalması ve bunun sonucunda da özellikle devlet okullarında verilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin niteliğinin düştüğü düşüncesinin pekiştirdiği düşünülmektedir (Kaya & Yılmaz, 2017).

Türkiye’de de eğitim hizmetinin yalnızca kamu kaynakları ile karşılanamayacağı ve özel sektörün eğitim hizmetleri içerisindeki payının artırılması gerekliliği, 1984 yılında yayımlanan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ndan itibaren vurgulanmıştır. Özel sektör yatırımlarının eğitim pazarında daha fazla görülür olması sonucunda işletme statüsünde bulunan ancak eğitim hizmetini veren özel öğretim kurumları ortaya çıkmaya başlamıştır (Yirci & Kocabaş, 2013; Bozyiğit, 2017). Özel öğretim kurumlarının faaliyetlerini bireylerin güncel istek ve ihtiyaçlarını daha hızlı analiz ederek buna göre şekillendirmesi ve bu kurumlarda verilen eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha nitelikli olduğu düşüncesi, bireyleri kendi bütçelerine uygun özel öğretim kurumlarından eğitim hizmeti almaya itmiştir. Bu durum eğitimin bireyler için “yatırım malı” olarak değerlendirmesinden çok, “tüketim malı” olarak değerlendirilmesine yol açmıştır (Kaya & Yılmaz, 2017). Eğitim hizmetinin ticari bir pazar haline gelmesi ve bireylerin ekonomik imkânları doğrultusunda bu hizmetlerden yararlanması, bireyler arasında fırsat eşitsizliği oluşmasına neden olmuştur (Bakioğlu & Sarıkaya, 2015).

Bu durum karşısında işletme statüsünde olmasına karşın kâr amacı gütmeyen ve kamu dışı kaynaklarla eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden kooperatif okulların bir alternatif oluşturabileceği düşünülmektedir. Özel sektör tarafından kurulmuş zincir okullar veya bireysel okulların yanı sıra farklı bir yapılanmaya sahip olan eğitim kooperatifleri tarafından kurulmuş özel öğretim kurumları; eğitim hizmetini daha nitelikli şekilde almak isteyen bireylerin veya ailelerin, ortak bir sermaye oluşturarak kurdukları ve yapısı gereği kâr etme amacı gütmeyen kurumlardır. Bu çalışmada da kooperatifçilik, eğitim kooperatifçiliği ve kooperatif okulların yapısı ve Türkiye’deki kooperatif okulların mevcut durumundan bahsedilmiştir.

Kooperatifçilik

Literatürde kooperatifçilik kelimesinin tanımıyla alakalı ortak bir görüş olmasa da tanımlarda kullanılan bazı ortak özellikler bulunmaktadır. Buna göre kooperatifçilik; ihtiyaçlarına veya belirli amaçlarına mevcut ekonomik düzende bulunan yöntemler dışında farklı yollar aracılığıyla ulaşmak isteyen bireylerin ekonomik imkânlarını birleştirerek gönüllülük, iş birliği ve dayanışma içerisinde çalışmalarını sürdürmeleridir (Alam, 1979; Babagiray, 2003; Ökçesiz, 1995). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu’nun 1. maddesinde de kooperatifler yukarıdaki tanıma uygun olarak “*Madde 1- Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.*” şeklinde tanımlanmaktadır.

Kooperatiflerin her biri kendine özgü kural ve özelliklere sahiptir ve bu kurallar ve özellikler esnek bir yapıdadır. Buna karşın kooperatif içerisinde belli bir sistem oluşturabilmek için gelenekten gelen bazı kabul edilmiş ortak ilkeler bulunmaktadır (Ökçesiz, 1995). Bu ilkeler yıllar içerisinde kooperatiflerin ihtiyaçlarına göre güncellenmiştir. Uluslararası Kooperatif Birliği’nin (International Cooperative Alliance-ICA) 2018 yılında güncellediği ve kabul ettiği yedi ilke şu şekildedir:

1. *Gönüllü ve Serbest Üyelik İlkesi:* Bir kooperatife üye olmak isteyen bireyler arasında din, dil, ırk, cinsiyet, siyasi görüş bakımından ayrımcılık yapılamaz. Özgür iradesi ile kooperatife katılmak isteyen her birey, kooperatife üye olabilir. Kimse bir kooperatife üye olması için zorlanamaz veya kooperatiften çıkmak isteyen bir üye zorla kooperatif ortağı olarak tutulamaz.

2. *Üyelerin Demokratik Yönetimi İlkesi:* Kooperatifin yönetimi ve karar alma süreçlerinden kooperatife giriş aşamasında ortakların verdiği sermaye oranından bağımsız olarak tüm ortaklar sorumludur. Kooperatif içerisinde alınacak kararlar tek bir kişi tarafından alınmaz. Yönetimden sorumlu organ olan yönetim kurulu, ortakların oylaması ile seçilir.

3. *Üyelerin Ekonomik Katılımı İlkesi:* Kooperatiflerde ortaklar, yatırdıkları sermaye karşısında mutlak kâr elde etme amacı taşımazlar.

Kooperatiflerde önemli olan unsur; kâr elde etmek değil, hizmet etmektir (Uluocak, 2009). Yıl sonunda elde edilebilecek kârın bir kısmı daima kooperatifin büyümesi için yedek para olarak ayrılır ve bu yedek para ortaklar arasında paylaşılmaz.

4. *Özerklik ve Bağımsızlık İlkesi:* Kooperatifler büyüyebilmek için kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapabilir ancak kooperatiflerin varlıklarını sağlıklı sürdürebilmeleri için özerk ve bağımsız olmalıdır.

5. *Eğitim, Öğretim ve Bilgi Edinme İlkesi:* Kooperatifler; ortaklarına, yöneticilerine ve kooperatif ortağı olmayan bireylere kooperatifçilik hakkında eğitim ve öğretim vermelidir.

6. *Kooperatifler Arası İş birliği İlkesi:* Kooperatifler amaçlarını gerçekleştirebilmek için ulusal veya uluslararası düzeydeki diğer kooperatiflerle iş birliği yapabilirler.

7. *Topluluğun Sorumluluğu Üstlenme İlkesi:* Kooperatifler, sürdürülebilir gelişim amaçlarının gerçekleştirilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde çaba göstermelidir.

Kooperatifçilik Hareketinin Gelişimi

Sanayi Devrimi'nin üretim ve tüketim zincirindeki mal dolaşım hızının artması ve kapitalizmin işçiler üzerinde oluşturduğu ağır baskı, bireyleri iş birliği ve dayanışma içerisinde çalışmaya itmiştir. Robert Owen, İngiltere'de işçilerin yaşadığı baskıları azaltabilmek ve kapitalist düzenin neden olduğu ağır yaşam şartlarını ortadan kaldırmak için yalnızca kâr etmenin ön plana çıkmadığı bir ekonomik düzenin kurulması gerektiğini savunmuştur (Babagiray 2003; Başar, 1983). Owen, bu fikrini yaymak için birçok yayın yayımlamış ve Amerika'da toprak satın alıp "Yeni Düzen" adlı bir sistem kurmaya çalışmıştır (Uluocak, 2009).

1844'te ise Rochdale şehrinde, Charles Howarth'ın öncülüğünde 28 dokuma işçisi birer İngiliz lirası sermayesiyle "Rochdale'in Adil ve İyi Kalpli Öncüleri" adında ilk modern tüketim kooperatifini kurmuşlardır. Kurulan bu kooperatif birliği, dünyadaki ilk modern kooperatifçiliğin başlangıcını oluşturmuştur. İlk kurulan bu modern kooperatif modelinin ardından kooperatifçilik hareketi kendini tüm Avrupa ülkelerinde hissettirmeye başlamıştır. Fransa'da Charles Fourier, Philip Buchez'in düşüncelerini olgunlaştırıp Louis Blan ilk üretim kooperatifinin kurulmasını; Almanya'da ise Hermann Schulze-Delitzch kredi kooperatiflerinin kurulmasını sağlamıştır (Başar, 1983).

Ülkemizde ise kooperatifçilik hareketi, 1863 yılında Mithat Paşa'nın köylülerin sorunlarını çözebilmek için kurduğu ilk tarım kredi kooperatifi örneği olan Memleket Sandığı projesi ile başlamıştır (Erçin, 2004). Bu sandıkların 1888 yılında kapatılmasıyla T.C. Ziraat Bankası kurulmuştur. Ahmet Cevat da ülkemizde kooperatifçilik hareketinin gelişmesine katkıda bulunan bir diğer isimdir. Londra, Paris ve Berlin'de kooperatifçilik hareketi üzerine incelemeler yapan Ahmet Cevat, kooperatifçilik ile ilgili ilk kitap olan *İktisatta İnkılap* kitabını kaleme almış ve kapitalizmin olumsuz etkilerinden kooperatifçilik hareketi ile kurtulabileceğimizi belirtmiştir (Erçin, 2004).

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden itibaren desteklenen kooperatifçilik hareketi, 1950 yılından itibaren daha da canlanmaya başlamıştır (Uluocak, 2009). 1961 Anayasası, devleti kooperatif hareketini geliştirmesi konusunda tedbirler almaya zorunlu kılmıştır. 1969 yılında ise 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu yürürlüğe girmiş ve kooperatiflerin daha rahat bir şekilde kurulabilmesi sağlanmıştır (Bilgin & Tanıyıcı, 2008). 1991 yılına gelindiğinde ise kooperatifçilik hareketinin geliştirilmesi için Türkiye Milli Kooperatifler Birliği kurulmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Er (2003), 2000'li yıllarda Türkiye'deki aktif nüfusun yüzde yirmi beşinin kooperatif ortağı olduğunu belirtmiştir. Günümüzde ise ICA'dan (2018) elde edilen güncel verilere göre dünya çapında 112 ülkede ICA üyesi olan 318 kooperatif bulunmaktadır. Ülkemizde ise 2019 verilerine göre faal şekilde hizmet gösteren 8131 kooperatifin 1.376.148 ortağı bulunmaktadır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019).

Eğitim Kooperatifleri ve Kooperatif Okullar

Eğitim kooperatifleri; kurucuların, ortakların veya bunların çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için bir araya gelerek kurdukları hizmet kooperatifleridir (Bekar, 1997; Uluocak, 2009). Eğitim kooperatifleri; Ticaret Bakanlığının Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından kuruluşuna izin verilen kooperatif türlerindedir. Kooperatifin kurulabilmesi için en az yedi ortağın bir araya gelmesi gereklidir. T.C. Ticaret Bakanlığının Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Eğitim Kooperatifi Ana Sözleşmesi'ne göre bir eğitim kooperatifine üye olabilmek için T.C. vatandaşı olmak ve medeni hakları kullanma yetkisi olan gerçek kişi veya kooperatif amacına uygun olarak kamu veya özel hukuk tüzel kişisi olmak gerekir. Eğitim kooperatiflerinin amacı ise

T.C. Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Eğitim Kooperatifi Ana Sözleşmesi'nin 6. maddesinde, eğitim ihtiyacının karşılanması için özel öğretim kurumları mevzuatlarına uygun olarak kurum açmak, işletmek, araştırmak ve inceleme yapmak olarak belirtilmiştir.

Eğitim kooperatifleri ve eğitim kooperatifi üyeleri tarafından kurulan kooperatif okullar, eğitimin finansmanında kamu ve özel sektör kaynaklarının kullanımı dışında farklı bir ekonomik düzene sahip olan bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Dennis (2019) yaptığı çalışmada, İngiltere'de kooperatif okulların, neoliberal hareketin etkisiyle eğitimin bir pazar alanı olarak görülmesi ve bunun üzerine kurulan özel öğretim kurumlarının getireceği eşitsizlik, adaletsizlik ve eğitimin gerçek amaçlarının gerçekleştirilemeyeceği endişesi ortaya çıktıkça kurulduğunu belirtmiştir. Ülkemizde ise bu modelin kurulmasına yönelik görüşlerini ilk defa 1990 yılında Prof. Dr. Osman Altuğ *Cumhuriyet* gazetesinde yazmış olduğu *Yabancı Dilde Eğitim Kooperatif Okulları* adlı makalesinde ortaya atmıştır (Bekar, 1997). 1996 yılında ise Karabelli kaleme aldığı makalesinde, ailelerin ekonomik güçlerinin yettiği düzeyde çocuklarına zaten özel öğretim kurumlarından eğitim aldıklarını, çocuklarının devlet okullarındaki kalabalık sınıflar ve niteliksiz eğitim koşullarına rağmen örgün eğitime devam etmelerinin nedeninin ekonomik güçlerinin yetmediği olduğunu belirtmiştir. Bu koşullarda ailelerin neden birlikte çalışmadığını sorgulamakta ve ebeveyn destekli kurulacak okulların Türkiye'nin eğitim sorununa çözüm getirebileceğini ifade etmektedir. 1997 yılında ise Bekar hazırladığı yüksek lisans tezinde, özel öğretim kurumları ve kooperatifleşme meselesini ele almış, kurulacak kooperatif okulların eğitimde özelleştirme sonucu doğan fırsat eşitsizliklerini önleyebileceğini belirtmiştir.

Kooperatif okulların yönetimi çok paydaşlı bir şekilde sürdürülür (Shaw, 2014). Okulun tüm paydaşları, okulun yönetimi konusunda söz sahibidir. Ortaklar çoğu zaman okulun hem sermaye sağlayıcısı hem yöneticisi hem de velisi yani müşterisi konumundadır (Uluocak, 2009). Audsley ve Cook (2012), bu durumun okul içindeki hesap verebilirliği olumlu yönde etkilediğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra kooperatif okullarda paydaşlar, öğrencilerin öğrenme süreçlerine de doğrudan katkı sağlayabilmektedir. Veliler yetkinliklerine göre öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak etkinlikler planlayabilir; öğretmenlik geçmişi olan veliler,

kooperatif okullarda öğretmenlik yapabilir (Bekar, 1997; Anthony, 2015).

Tüm bu olumlu yanlarına karşın Backer (2017) çalışmasında, kooperatif okulların neoliberal ekonomik düzen ile ortaya çıkan ana akım öğretim kurumlarına bir alternatif olmadığını belirtmektedir. Bunun nedenini ise kooperatif okulların, kooperatif geleneklerini barındırmalarına karşın ana akım düşüncelerle yönetildiği yalnızca kooperatif gelenekleri barındırmanın alternatif oluşturmadığı şeklinde açıklamaktadır. Kooperatif okul hareketinin ana akım düşüncelere bir alternatif oluşturması için ekonomik düzen içerisinde kooperatif ilişkileri güçlendirmesi gerektiğini aksi takdirde bu durumun yalnızca kooperatif geleneklerini bilen ancak kapitalist ekonomiye bağımlı bireyler yetiştirdiğini iddia etmektedir.

Kooperatif Okulların Mevcut Durumu

1916 yılında Amerika'da Chicago Üniversitesinde görevli bir grup öğretim üyesi çocuklarının sosyal ve eğitimsel gelişimini desteklemek için ilk kooperatif anaokulunu kurmuşlardır. 1920'lerden itibaren eğitim kooperatifçiliği hareketi Amerika'da ve Avrupa'da hızlanmıştır (Coontz, 1996). Günümüzde ise Vargün (2020), Avrupa ve Amerika'da 700'den fazla kooperatif okulun bulunduğunu belirtmektedir. Özellikle Cooperative College, İngiltere'de 100 yılı aşkın süredir; The Education Cooperative ise Amerika'da 50 yılı aşkın süredir kooperatif okul modelini yürüten kurumlardır (Cooperative College, 2021; The Education Cooperative, 2021). Kooperatif okullaşma hareketinin sürekliliğinin sağlanması, bu okulların özellikle İngiltere'de sayısının hızlanarak artmasını ve okul içerisinde verilen eğitim öğretim faaliyetlerinin verimliliğinin diğer öğretim kurumları ile karşılaştırıldığında daha iyi seviyelerde olmasını sağlamıştır (Vargün, 2020). Bunun yanı sıra İngiltere'de kooperatif okul modelinin artarak gelişmesi sonucunda ülkede kooperatif okul modelinin desteklenmesi ve bu okulların iş birliği içinde çalışmasını sağlayacak sivil toplum kuruluşları kurulmuştur. Örneğin The Schools Cooperative Society, İngiltere'deki tüm kooperatif okulları destekleyen ve onlara yardımcı olmaya çalışan bir kuruluştur (Cooperative Schools Network, 2021).

Dünyada 100 yılı aşkındır faaliyet gösteren eğitim kooperatifçiliği ve kooperatif okul hareketi, Türkiye'de son on yıldır artış göstermektedir (Vargün, 2020). Türkiye'de kurulan ilk eğitim

kooperatifi 1995 yılında 23 kişilik bir grup tarafından kurulan Çağdaş Eğitim Kooperatifi'dir. Çağdaş Eğitim Kooperatifi'nin açmış olduğu ilk eğitim kurumu ise Özel 3 Mart Beşevler Anaokulu'dur (ÇEK, 2021). Er'in 2003'te yaptığı araştırmada, 15 aktif eğitim kooperatifi ve bu kooperatiflerin 2061 ortağı olduğu; pasif durumda ise 3 eğitim kooperatifinin ve bu kooperatiflerin de 98 ortağı olduğu belirtilmektedir. T.C. Ticaret Bakanlığının 2017 yılında yayımladığı *2016 Türkiye Kooperatifçilik Raporu*'nda ise 49 eğitim kooperatifinin 2880 ortağının bulunduğu; yine Bakanlık tarafından 2019 yılında yayımlanan 2018 yılına ait istatistiklerde ise 43 faal olan eğitim kooperatifinin 2838 ortağının olduğu belirtilmiştir. Günümüzde ise T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından kurulan Kooperatif Bilgi Sistemi modülünde 90 eğitim kooperatifinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Şu an hâlihazırda Türkiye'de eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden ve bir eğitim kooperatifi tarafından kurulmuş olan okullara; Her Çocuk Bir Evren Anaokulu, Meraklı Kedi İlkokulu, Koşan Kaplumbağa Anaokulu, Uçan Bisiklet-Yaşam Köyü İlkokulu, Renkli Orman Anaokulu ve İlkokulu, Beşevler Anaokulu, Azizoğlu İlkokulu, 3 Mart Azizoğlu İlkokulu ve Ortaokulu, 3 Mart Anadolu Lisesi ve Fen Lisesi örnek verilebilir. Bu okulların kurucusu konumundaki eğitim kooperatiflerinin üyelerine bakıldığında ise her birinin veli inisiyatifi ile kurulmuş olduğu tespit edilmektedir. Özellikle çocuklarının nitelikli bir eğitim almasını ancak bu nitelikli eğitim ücretinin ulaşılabilir fiyatlarda olmasını isteyen veliler, toplumsal fayda bilinciyle birleşerek eğitim kooperatifi kurmuşlardır.

Sonuç ve Öneriler

Dünyada eğitim kooperatifçiliği ve kooperatif okul hareketi 20. yüzyılın başlarından itibaren gelişim göstermeye başlamıştır. Türkiye'de de kooperatifçilik hareketi uzun süredir var olmasına rağmen eğitim kooperatifçiliği hareketi, 1990'lı yılların sonları ve 2000'li yılların başlarından itibaren gelişmeye başlamıştır ve hâlâ Türkiye'de kâr amacı gütmeyen bir işletme modeli olarak kooperatif okul modeline yeterli sayıda rastlanmamaktadır. Bu durum, kooperatif okul modelinin Türkiye'de yeni bir olgu olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır (Vargün, 2020).

Eğitim hizmetinin kim tarafından ve nasıl verileceği meselesi, Türkiye'de uzun yıllardır tartışılan bir meselidir. Çaha (1997), eğitim hizmetinin devletten çok sivil toplumun yerine getirmesi gereken bir görev olduğunu ve eğitim

hizmetinin toplum tarafından sürdürülmesi sonucunda farklı eğitim yönetimi anlayışlarının oluşacağını, bunun da bir zenginlik oluşturacağını belirtmektedir. Bu kapsamda dünyadaki örnekleri ile paralel olarak Türkiye'de de özellikle çocuklarının eğitim hizmetini daha nitelikli ve ulaşılabilir fiyatlarda alabilmeleri konusunda oluşan bir toplumsal ihtiyaç alanı çerçevesinde velilerin inisiyatifleriyle eğitim kooperatifleri ve kooperatif okulların kurulduğu görülmektedir. Bu okullar, kâr amacı gütmedikleri için özel öğretim kurumlarının yanında hem veliler için alternatif bir okul modeli hem de eğitim hizmetinin karşılanması için alternatif bir kaynak oluşturmaktadır.

Tüm bu yarar ve etkilerine karşın kooperatif okul modelindeki öğretim kurumlarının sayısının Türkiye'de artması için zamana ihtiyacı vardır. Bunun nedeni olarak Türkiye'de sivil toplumculuğun gelişmiş olmasına rağmen eğitim alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının nispeten az olduğu düşünülmektedir (Yaltı, 2003). Ancak özellikle öğrenciler ve veliler, birleşerek kurdukları sivil toplum kuruluşları aracılığıyla istek, ihtiyaç, şikâyet ve önerilerini örgütlü bir şekilde dile getirerek farkındalık oluşturabilirler (Bülbül, 2020). Veli ve öğrenci iş birliği ile kurulacak dernek, vakıf veya dayanışma toplulukları gibi ağların artmasının ihtiyaca yönelik kurulabilecek eğitim kooperatifi ve kooperatif okulları arttırabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda kooperatif okullar, sınırlı bir alana etki edebilmektedir. Kooperatif okullar da özel öğretim kurumları gibi genellikle orta ve üst gelir seviyesindeki ailelerin çocukları için ulaşılabilir konumdadır. Bu yüzden zaman içerisinde kooperatif okul modelinde kurulan okulların da özellikle özel sektör sahası için cazip hale gelmesi riski söz konusudur. Tüm bu unsurlara ek olarak kooperatif okullar çok paydaşlı ve kendi finansal sistemini kullanan bir yapıya sahiptir. Sistemin sürdürülebilir şekilde devamlılığının sağlanabilmesi için paydaşların sorumluluklarının ve finansman kaynaklarının net bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Bu doğrultuda eğitim kooperatifleri ve kooperatif okul modelinin Türkiye'de de yaygınlaştırılabilmesi için oluşturulan öneriler şu şekildedir:

- Eğitim paydaşları (veli, öğrenci, öğretmen, okul yöneticisi) arasında kurulacak sivil toplum kuruluşları arttırılmalıdır.
- Eğitim kooperatifleri eğitimin tüm paydaşları dahil edilerek kurulmalıdır.

- Bu modelde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam eden okullar arasında deneyim aktarımı sağlanabilmesi adına ulusal ve uluslararası çapta kooperatif okul ağları kurulmalıdır.
- Kooperatif okul modeli hakkında daha fazla akademik çalışma yapılması konusunda araştırmacılar teşvik edilmelidir.
- Son olarak özellikle velilerin ve öğrencilerin nitelikli eğitimin devlet okullarında da uygulanabilmesi ve eğitimin özleştirilmesi konusundaki taleplerini daha aktif dile getirmeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- Alam, M. (1979). *Kooperatifliğe giriş*. Ege Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayını.
- Anthony, K. (2015). Educational cooperatives and the changing nature of home education: Finding balance between autonomy, support and accountability. *Journal of Unschooling and Alternative Learning*, 9 (18). 36-63.
- Audsley, J., Cook, P. (2012). Co-operative schools: a democratic alternative. *Forum*, 54(2). 323-326.
- Babagiray, Z. (2003). Kooperatifçilik ve okul kooperatifliği. *Karınca*, 800. 81-86.
- Backer, D. (2017). Making the co-operative school a challenge alternative: social reproduction theory revisited. *Journal of Co-operative Studies*, 50(1). 17-27.
- Başar, H. (1983). *Türkiye’de ve dünyada kooperatif kuruluşlarının sosyo-ekonomik yapısı*. Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Bakioğlu, A., Kirişçi Sarıkaya, A. (2015). *Eğitimde özelleştirme avantaj ve dezavantajlar*. Nobel Akademi.
- Bekar, E. (1997). *Özel öğretim kurumları ve kooperatifleşme*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilgin, N., Tanyıcı, Ş. (2008). Türkiye’de kooperatif ve devlet ilişkilerinin tarihi gelişimi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10 (15). 136-159.
- Bozyiğit, S. (2017). Özel okulların eğitim hizmetlerine ilişkin veli beklentisi ve algısı: Nitel bir araştırma. 2nd International Congress on Political, Economic and Social Studies (ICPESS)’de sunulmuştur. Sarajevo: Bosna Hersek.
- Bülbül, M. (2020). *Eğitim hukuku*. Nobel.
- Çağdaş Eğitim Kooperatifi (2021). Anaokulumuzun tarihçesi. Erişim adresi: <https://www.besevleranaokulu.com/anaokulumuzun-tarihcesi.html>
- Çaha, Ö. (1997). 1980 sonrası Türkiye’de sivil toplum arayışları. *Yeni Türkiye (Sivil Toplum Özel Sayısı)*, 8. 28-64.
- Cooperative College. (2021). About Us. <https://www.co-op.ac.uk/Pages/Category/about-us>
- Coontz, E. (1996). Best Kept Secrets: Co-op Preschool Models Need to be Spread, Rular Cooperative Schools Network. (2021). The membership network, cooperating across trusts and schools. Erişim adresi: <https://csnetwork.coop/>
- Dennis, J. (2019). The logic of the marketplace and the ethic of co-operation: a case study of a co-operative school. *International Journal of Inclusive Education*, 23(11). 1-12.
- Er, C. (2003). 2003 yılı başında sayılarla kooperatifler. *Karınca*, 793. 7-10.
- International Cooperative Alliance. (2018). Cooperative identity, values & principles. Erişim adresi: <https://www.ica.coop/en/cooperatives/cooperative-identity>
- Kaya, Ç., Yılmaz, T. (2017). Türkiye’de eğitimin finansmanında kamu dışı kaynakların yeri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(49). 378-388.
- Ökçesiz, A. (1995). *Sosyal politika aracı olarak kooperatifler ve kooperatifleşme*. (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shaw, L. (2014). Quiet revolution: Co-operative schools in the UK. Erişim adresi: <https://stories.coop/a-quiet-revolution-co-operative-schools-in-the-uk/>
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2019). *Kooperatifler nasıl kurulur?*. Erişim adresi: <https://ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/kooperatif-nasil-kurulur>
- Uluocak, İ. (2009). *Kooperatifçilik eğitiminin ülkemizdeki durumu ve kooperatif tarzı yapılanmanın özel öğretim kurumlarında uygulanması, Bursa çağdaş eğitim kooperatifi örneği*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vargün, B. (2020). *Türkiye’de kooperatif okulların ekosistemi*. (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaltı, A. (2003). *Sivil toplum kuruluşlarının eğitime katkısı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yirci, R., Kocabaş, İ. (2013). Eğitimde özelleştirme tartışmaları: kavramsal bir analiz. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(8). 1532-1539